

**Orietta Moscarda Oblak, *Il "potere popolare" in Istria 1945-1953*,
Monografie XIII, Rovigno: Centro di ricerche storiche – Rovigno / Unione
italiana – Fiume / Università popolare – Trieste, 2016., 442 str.**

Monografija je prilagođeni, odnosno ukoričeni doktorski rad Oriette Moscarda Oblak *Il "potere popolare" in Istria 1945-1953* („*Narodna vlast*“ u Istri 1945. – 1953.) u izdanju Centra za povijesna istraživanja iz Rovinja. Radi se o knjizi od 442 stranice pisanoj na talijanskom jeziku, podijeljenoj na četiri poglavlja s brojim potpoglavljima. Knjigu otvara „Prefazione“ („Predgovor“, 9-18) tršćanskoga povjesničara Raoula Pupa, koji daje pregled dosadašnje (talijanske) historiografije o toj temi, kao i kratku analizu pojedinih poglavlja, odnosno politike tadašnjih vlasti od „borbe za pripojenje“ do „bratstva i jedinstva“. Iz predgovora saznajemo da je knjiga nastala kao rezultat istraživanja arhivske građe pohranjene u arhivima u Pazinu i Zagrebu, ali i da je u pripremi druga knjiga, koja će se baviti Rijekom i Pulom kao posebnim slučajevima unutar poslijeratnoga razdoblja na sjevernom Jadranu.

Slijedi „Introduzione“ („Uvod“, 19-30), u kojemu autorica objašnjava „geografsko prostiranje“ knjige. Obuhvaćen je dio Istre koji se danas nalazi u Republici Hrvatskoj, osim Bujštine (dijela nekadašnje Zone B Slobodnoga Teritorija Trsta) i Pule, koja je do rujna 1947. bila pod savezničkom vojnom upravom. Autorica objašnjava da je zbog kompleksnosti teme odlučila prostorno ograničiti istraživanje, kao i zbog činjenice da se na odabranom području može pratiti politički i administrativni kontinuitet. Slijedi kratak pregled hrvatske i talijanske historiografije o razmatranoj temi, gdje je općenito Istra samo rubno dotaknuta unatoč svim svojim specifičnostima. Posljednji je dio uvoda posvećen konzultiranoj arhivskoj građi koja se čuva u zagrebačkom i pazinskom arhivu.

Prvo poglavlje „La presa del potere“ („Preuzimanje vlasti“, 33-112) podijeljeno je na tri potpoglavljia. Prvo potpoglavljie opisuje nastanak i djelovanje narodnooslobodilačkoga pokreta (NOP) i proces preuzimanja vlasti nakon rata, koji se temeljio na preuzimanju svih upravnih ovlasti u oslobođenim gradovima. Važnu je ulogu u svemu imalo i Odjeljenje za zaštitu naroda (OZNA), čiji je zadatak bio eliminacija svih neprijatelja novoga poretka. Nakon što je OZNA obavila svoj dio posla, vlast su preuzimali lokalni narodnooslobodilački odbori (NOO). Ulozi i organizaciji OZNA-e posvećen je drugi dio prvoga potpoglavljia. Tekst je popraćen i fotografijama doku-

menata, odnosno izvještaja OZNA-e za pulski kotar, kojima se autorica koristila kod pisanja rada. Posebno je izdvojen fenomen ženske kolaboracije tijekom rata.

U drugom potpoglavlju autorica objašnjava razvoj partizanske vojske, organizacijske promjene, posebno IV. armije, i položaj političkoga komesara do početka Riječko-tršćanske operacije, koja će dovesti do oslobođenja Istre. Slijedi dio o vojnoj organizaciji NOP-a na području Istre od kapitulacije Italije pa do kraja rata. Jedan odlomak nosi naslov „Dezertiranje“, gdje se opisuju razlozi dezertiranja ljudi iz Istre iz partizanske vojske, čemu je jedan od uzroka bio i specifičan regionalni identitet, što je posebno spomenuto u konzultiranoj građi. Slijedi kratak odlomak o završnim vojnim operacijama i oslobođenju/zauzimanju Istre, što su provele sada već regularne postrojbe Jugoslavenske armije. Potpoglavlje se nastavlja odlomkom o odnosu između vojnih i civilnih struktura, koji nije uvijek bio idiličan jer se često događala samovolja vojnih struktura u odnosu na civilne. Slijedi odlomak o Vojnoj upravi Jugoslavenske armije (VUJA), administrativnoj strukturi i ekonomskoj politici, čiji je vrhunac bilo uvođenje nove valute pod nazivom jugolira, te o problemima koji su nastali između Trsta i Istre zbog dvojne vojne uprave.

Posljednje je potpoglavlje posvećeno sudskoj vlasti, odnosno „narodnoj pravdi“ i organizaciji njezina provođenja. Pravosudni sustav socijalističkoga režima nije bio odvojen od izvršne i zakonodavne vlasti nego je bio „produžena ruka“ sustava. Odluke koje su donosili sudovi imale su i političke posljedice; jedna je od uobičajenih kazni bilo oduzimanje građanskih prava, a time i prava glasa, što se redovito primjenjivalo na sve „narodne neprijatelje“. Posljednji se odlomak poglavlja odnosi na borbu protiv špekulanata, krijumčara koji su definirani kao ostaci fašizma i „reakcija“, kojima je nakon osude često zapljenjivana imovina. Sve te odluke pridonijele su uništavanju srednje klase i malih obrtnika koji su uglavnom pripadali talijanskoj zajednici i poticale ih na odluku o odlasku iz Istre.

Drugo poglavlje, „Il nuovo ordine“ („Novi poredak“, 119–216), podijeljeno je na šest potpoglavlja. Prvo potpoglavlje opisuje odnose između dvije komunističke partije (talijanske i jugoslavenske), probleme u ciljevima, ideologiji, ali i suradnji, što je pogotovo došlo do izražaja nakon pobjede u ratu, gdje je prvi cilj jugoslavenske partije bilo priključenje Istre Jugoslaviji. Slijedi cjelina o organizaciji Komunističke partije Jugoslavije (KPJ) na

području Istre, od prvih odbora osnovanih za vrijeme rata pa sve do kraja 1948. godine. Tijekom toga vremena isprobano je više vertikalnih podjela, od federalne, preko republičke pa okružnih komiteta. Dok su federalni i republički komiteti bili stalni, organizacijski se pokušavalo pronaći najbolje rješenje za niže partijske instance. Jedan je odlomak posvećen i analizi članstva KPJ-a u Istri. Zanimljivo je kako je većina članova Partije prvih poslijeratnih godina pripadala seljačkom sloju, a ne radničkom, što je dovelo do ideološkoga problema u samoj Partiji. Provođenjem industrijalizacije krajem 40-ih godina 20. stoljeća dio članstva je iz seljačkoga sloja „prešao“ u radnički, što je okrenulo omjer članstva u korist radništva. Autorica navodi i brojčane podatke o članstvu, povećanje njegova broja kroz godine i nacionalni sastav. Zbog velikoga priljeva članova, pojavio se i problem kvalitete pojedinih članova te njihova školovanja u socijalističkom duhu. Zanimljivo je i odnos prema svećenstvu i narodnjacima, s kojima je nova vlast dijelila politički cilj (priključenje Istre Jugoslaviji), ali ne i ideologiju.

Posebno je potpoglavlje posvećeno odnosu vlasti prema istarskim Talijanima – cilj je bio pridobiti što veći broj talijanskoga stanovništva na svoju stranu kao dio borbe protiv „reakcije“, odnosno svih onih koji su smatrali da Istra treba ostati talijanska. U velikoj je mjeri politika približavanja prema Talijanima bila neuspješna te su mnogi rukovodeći ljudi Partije na istarskoj razini (npr. Ljubo Drndić, Dušan Diminić, Jurica Knez) premješteni na druge poslove u zagrebačku centralu zbog neuspjeha u Istri. Slijedi potpoglavlje o odnosu prema svećenstvu, bilo hrvatskom ili talijanskom, koji se zasnivao na jednostavnom stavu „ili si za nas ili si protiv nas“. Dok je u prvom razdoblju diplomatske borbe za Istru tijekom pregovora u Parizu postojala suradnja dijela svećenstva i vlasti, to se mijenja nakon potpisivanja Mirovnoga sporazuma i priključenja većega dijela Istre Jugoslaviji. Analizira se i jedan unutarstranački problem: mnogi članovi Partije su bili vjernici te su redovito išli na misu, bilo zbog vlastitoga uvjerenja ili tradicije. Posljednji odlomak potpoglavlja opisuje događaje u Lanišću i općenito u buzetskom kotaru, koji su doveli do „krvave krizme“ i ubojstva Miroslava Bulešića.

Četvrto potpoglavlje drugoga poglavlja bavi se pitanjem borbe za aneksiju te opisuje djelovanje Partije na priključenju Istre Jugoslaviji, od pridobivanja masa do organizacije za doček Međunarodne komisije za razgraničenje. Posebno su bile aktivne omladinske organizacije, prvenstveno SKOJ, na ukrašavanju gradova i mjesta kroz koja je 1946. prolazila komisija.

Zanimljivo je da je Partija napravila popis ljudi koji su smjeli davati izjave komisiji o pripadnosti Istre, morao se naglašavati etno-nacionalni aspekt, a nikako politički i socijalni. Na popisu je bila ukupno 71 osoba, 58 Hrvata, 12 Talijana i jedan Srbin iz Peroja. Sljedeće potpoglavlje se odnosi na djelovanje vlasti do stupanja na snagu Mirovnoga ugovora u rujnu 1947., opisuje se tijekom uvođenja socijalizma, od borbe protiv krijumčara i špekulanata do prisilnoga otkupa proizvodnih viškova te agrarne reforme, koja je predviđala raspodjelu zemlje. Kao posljedica mnogih pogrešaka – prvenstveno na „ekonomskom pitanju“ – početkom 1947. dolazi do smjene gotovo cjelokupnoga istarskoga oblasnog rukovodstva Partije. Došlo je do smjene i u kotarskim rukovodstvima, a poseban je slučaj bio Rovinj, gdje su mnogi članovi prije rata bili članovi Komunističke partije Italije te su optuženi za oportuniizam i trockizam. U zapisnicima Oblasnoga komiteta za Istru sve više i više se navodi problem iseljavanja talijanskoga stanovništva (egzodusa), koji se interpretira kao velik neuspjeh lokalnih partijskih organizacija. Stupanjem na snagu Mirovnoga ugovora, krajem 1947. ukinut je Oblasni Komitet Komunističke partije Hrvatske za Istru, niže instance su stavljene pod upravu centrale Partije u Zagrebu.

Sljedeća je cjelina posvećena fenomenu egzodusa, koji se prvi put spominje u zapisnicima u veljači 1947., odnosno nakon potpisivanja Pariških mirovnih sporazuma koji su Istru dodijelili Jugoslaviji. U početku se navodi kako uglavnom odlaze fašisti i ostaci staroga režima, ali s vremenom počinju odlaziti i ljudi koji su sudjelovali u narodnooslobodilačkoj borbi i/ili bili simpatizeri partizana, što izaziva iznenađenje vlasti. Kao uzrok iseljavanja na sastancima se navodi antijugoslavenska propaganda, za koju se tvrdi da ju prije svega provode svećenici, odnosno Crkva. Posljednje potpoglavlje drugoga poglavlja, „Položaj talijanskih komunista“, bavi se problemom uključivanja talijanskih komunista u Partiju. Radilo se o ljudima koji su došli iz Italije „graditi komunizam“ te je većina bila u redovima Talijanske komunističke partije. Iznosi se i zanimljiv podatak o članovima Partije koji su prije (i za vrijeme) rata bili članovi raznih fašističkih organizacija, pa i vojnih formacija. Među članovima Partije iz Istre je bilo osam bivših domobrana, među kojima i Ivan Motika, tadašnji glavni javni tužitelj u Istri.

Treće je poglavlje „Potere civili: organizzazione e autorità“ („Civilna vlast: organizacija i ovlasti“, 223-279). Započinje potpoglavljem o principima narodne vlasti i njezinih organa, u kojemu se opisuje ustroj nove vlasti

od najviše federalne instance do najniže u mjesnim narodnim odborima. U teoriji su razni odbori trebali obnašati svu vlast, no najčešće su samo potvrđivali već donesene odluke na partijskoj razini, što je najviše bilo izraženo u staljinističkom razdoblju, kako autorica naziva vrijeme do 1948. godine. Nakon sukoba sa Staljinom započinje polagani proces uspostave sustava samoupravljanja, ali i decentralizacije prenošenjem mnogih ovlasti s federalne i republičke razine na kotarsku i općinsku. Sljedeće potpoglavlje prati nastanak i razvoj narodnih odbora. Osnovani za vrijeme rata kao dio NOP-a, nakon rata prerastaju u organe vlasti. Kako ih je osnovala Partija, većina članova odbora su bili njezini članovi, što je narodne odbore (mjesne, seoske, gradske, kotarske, okružne) pretvorilo u izvršitelje vlasti Partije. Iako su postojali izbori za članove odbora, rezultat je unaprijed bio poznat jer je postojala samo jedna lista.

Sljedeće potpoglavlje prati djelovanje Privremenoga okružnoga narodnog odbora za Istru u prvim mjesecima nakon rata. Taj je organ vlasti kontrolirao gotovo sve sfere života te je pokrenuo proces transformacije društva prema socijalizmu kroz nacionalizaciju industrije i obrta te izmjene u administraciji i općenito načinu funkcioniranja vlasti. Slijedi odlomak o djelovanju Odsjeka za unutrašnje poslove Okružnoga komiteta koji je imao sjedište u Labinu. Najveći problem je predstavljao nedostatak stručnoga i politički podobnoga kadra, a dodatan problem je predstavljalo i (ne)poznavanje talijanskoga jezika. Postupnim učvršćivanjem vlasti dolazi do „čišćenja“ organa vlasti od onih koji su smatrani nepodobnima, a nakon prvoga vala egzodusa počinje i sve veći dotok službenika iz Hrvatske i ostalih krajeva Jugoslavije. Unutar ovoga odsjeka djelovala je i Centralna stanica za prihvat zarobljenika iz Njemačke i Italije, koja je imala sjedište u Pazinu i podružnice u Bujama i Poreču. Dio Odsjeka za unutrašnje poslove je bila Narodna milicija, čiji je zadatak bio održavanje javnoga reda i mira. Osim toga, bila je zadužena i za carinsku kontrolu, kao i regulaciju prometa. Autorica iznosi i podatke o kaznenim djelima počinjenima na području Istre – najviše je bilo krađa, špekulacija na crnoj burzi, ali i otpora vlasti te pobuna.

Slijedi potpoglavlje o prvim „slobodnim“ izborima u Istri. Autorica objašnjava da su bili važni jer su se odvijali u vrijeme diplomatske borbe za Istru, a posebno ističe slučaj Antonija Budicina iz Rovinja (brata narodnoga heroja Pina Budicina), koji je pokušao sudjelovati na prvim izborima sa svojom listom izvan Partije. Izbačen iz Partije i osuđen na prisilan rad kao

narodni neprijatelj, uspijeva se skloniti u Pulu, tada još uvijek pod savezničkom upravom. Kako je Istra bila pod vojnom upravom, birali su se predstavnici narodnih odbora od mjesnih preko kotarskih od okružnoga. Rezultati izbora nisu bili u skladu s očekivanjima (pobjednik se znao, ali je bila bitna izlaznost), samo u Kraškom kotaru je zabilježena izlaznost od gotovo 100 % , dok je ponegdje bila i ispod 60 % unatoč snažnoj propagandi, ali i primjeni sile. Nakon izbora mnogi su problemi ostali, odnosno još su više došli do izražaja. Poseban problem je bio odnos prema talijanskom stanovništvu koje nije bilo dovoljno zastupljeno, prvenstveno u kotarskim odborima. Česti su slučajevi da su se na kotarskom odboru (gdje su svi članovi bili Hrvati) donosile odluke protivno mjesnim ili gradskim narodnim odborima gdje su sjedili Talijani. U drugim slučajevima odluke su se donosile bez pitanja gradskih odbora, samo na kotarskoj razini. Narodna vlast je zbog svojih poteza u prvih nekoliko mjeseci izgubila velik dio podrške koju je stekla tijekom rata, osobito među talijanskim stanovništvom. Osim onih između raznih odbora, problemi su postojali i na relaciji Partija – odbori, prvenstveno kod plana obnove za 1946. koji je izradio Oblasni NO za Istru bez konzultacija s Partijom te je morao biti izmijenjen. Bitnu je ulogu u provođenju plana obnove imao dobrovoljni rad kroz radne akcije, što je posebno bilo popraćeno u propagandnom smislu, čemu je, kao i cjelokupnoj propagandi nove vlasti, posvećeno posebno potpoglavlje. Treće poglavlje završava potpoglavljem o ukidanju Oblasnoga komiteta za Istru i uključivanjem Istre u riječku regiju, a ubrzo nakon toga i osnivanjem Ministarstva za novooslobođene krajeve, koje je zamijenilo dotadašnju Vojnu upravu.

Četvrto i posljednje poglavlje „Consolidamento e omologazione politica e nazionale 1948-1953“ („Politička i nacionalna konsolidacija i potvrda 1948. – 1953.“, 283-387) započinje potpoglavljem o Ministarstvu za novooslobođene krajeve (MNOK), čiji je cilj bio uključivanje novopriključenih krajeva u kulturne, društvene, političke i ekonomske tijekove Jugoslavije. Objašnjava se uloga MNOK-a, organizacija i problemi s kojima se susretao. I sljedeće se potpoglavlje tiče rada MNOK-a, ovoga se puta opisuje njegovo područje djelovanja. Posebno je zanimljivo istaknuti susret Tito – Većeslav Holjevac (nalazio se na čelu Vojne uprave, potom je bio ministar MNOK-a), koji se održao početkom 1949., na kojem se raspravljalo prije svega o problemu egzodusa iz Istre. Titu nije bilo jasno što se to događa u Istri i zašto je stanovništvo masovno napušta, iako je podupiralo NOP tijekom

rata. Upravo na temelju toga sastanka nastat će plan ekonomske obnove Istre jer se smatralo da su teški ekonomski uvjeti glavni razlog masovnoga optiranja za talijansko državljanstvo. Dio ekonomske obnove Istre se sastojao i od obnove infrastrukture, što se posebno ticalo Pule koja je bila teško stradala tijekom bombardiranja, a čija je intenzivnija obnova započela tek 1949. godine. Zanimljiv je podatak o stanju vodovodne mreže koja je zbog oštećenja trpjela gubitke. Tako je u Poreču gubitak vode bio 52 %. Problemi u opskrbi vodom doveli su i do širenja zaraza, poput tifusa. Poseban su problem predstavljale komunikacije – željeznička komunikacija između Pule i Rijeke je išla preko Slovenije uz dva presjedanja, tako da je cijelo putovanje trajalo 12 sati. Autobusni promet nije postojao, dok je onaj brodski rijetko vozio i samo uzduž zapadne istarske obale. Čak su Cres i Lošinj bili bez brodske veze.

Poseban problem se pojavio i na socijalnom planu, čemu je autorica posvetila poseban odlomak. Mnogi stanovnici Istre su se kao talijanski vojni obveznici borili na talijanskoj strani te ostali invalidi. Nova vlast im nije htjela priznati invalidnost jer se nisu borili na partizanskoj strani. Drugi slučajevi se odnose na nepriznavanje invalidnosti zbog ranjavanja prije 8. rujna 1943. i talijanske kapitulacije. Sve je to dovelo i do političkih problema. Sljedeća se cjelina odnosi na kulturnu politiku MNOK-a, prije svega na polju dvojezičnosti odnosno postupne slavenizacije (hrvatizacije i slovenizacije) u prvom redu toponima, ali i općenito uprave i izbacivanju talijanskoga kao službenog jezika. Posebno je zanimljivo da su mnogi fašistički natpisi i parole ostali vidljivi na zidovima još godinama nakon rata, čime se također bavilo to ministarstvo. Sljedeći se korak odnosio na školstvo: nacionalna pripadnost djece se određivala na temelju prezimena te su mnoga djeca prisilno upisivana u hrvatske škole unatoč protivljenju roditelja. Proces se zatim nastavio i na agrarnom polju kroz politiku otkupa (često i prisilnoga) i osnivanjem zadruga. U mnogim je slučajevima seljacima nuđena mogućnost ili ulaska u zadrugu ili odlaska na rad na pruzi Lupoglav – Štalije, s time da je bilo slučajeva da su seljaci pristali na ulazak u zadrugu, ali su svejedno mobilizirani za rad na pruzi. Sve je to potaknulo na pasivan otpor prema režimu poput sakrivanja uroda, prodaje na crnom tržištu, ali i povećanja zahtjeva za opcijama. Režim je shvatio pogreške koje je počinio te je 1952. napušten koncept otkupa i općenito kolektivizacije te je dopuštena prodaja poljoprivrednih proizvoda na slobodnom tržištu.

Sljedeće je potpoglavlje posvećeno mobilizaciji radne snage, prije svega za rad u raškim rudnicima i izgradnji pruge Lupoglav – Štalije. Iako je načelno sve bilo zasnovano na dobrovoljnoj bazi, uskoro je preraslo u još jedan val represije kroz prisilnu mobilizaciju. Sljedeći val represije uslijedio je nakon Rezolucije Informbiroa i izbacivanja Jugoslavije iz te organizacije, što je u prvom redu pogodilo komuniste Talijane.

Posljednji se dio poglavlja odnosi na egzodus, odnosno optiranje stanovnika Istre. Prvo se objašnjavaju načini optiranja, odnosno zakonska regulativa, slijedi pitanje odbijenih opcija, zatim uloga MNOK-a, slijedi drugi sporazum o opcijama i na kraju ilegalne migracije, odnosno bijeg preko granice. Samo iseljavanje je nastalo kao posljedica politike nove vlasti, nije se radilo o organiziranom protjerivanju ili razmjeni stanovništva. Kako je odlazak poprimio masovne razmjere, narodna vlast je pokušala sanirati štetu. Jedan od uvjeta davanja pozitivnoga rješenja za optiranje je bio talijanski kao materinski jezik te je upravo zbog toga dolazilo od čestih odbijanja zahtjeva. Jedan od razloga za odbijanjem zahtjeva je bila i stručnost, odnosno obrazovanje osobe – kadar koji je nedostajao je često bio onemogućen u odlasku. Posebno se velik broj odbijenih zahtjeva odnosi na agrarno stanovništvo, koje nova vlast smatra hrvatskim odnosno slovenskim, često ne shvaćajući kompleksnost istarske stvarnosti. Kako je rastao broj zahtjeva, nova vlast je pokrenula protumjere, prvo kroz propagandu i masovne organizacije, a zatim i represijom, od administrativnih prepreka pa do pravih batinanja onih koji su predavali zahtjeve. Tekst je popraćen brojnom dokumentacijom, poput odbijenih zahtjeva, ali i popisa stvari koje su optanti mogli prenijeti u Italiju.

Posljednji odlomak knjige bavi se temom osude političkoga terora u Istri. Kao posljedica egzodusa formirana je posebna komisija koja je trebala istražiti uzroke i moguću odgovornost pojedinaca. Došlo je do priznavanja određenih pogrešaka, ne i cjelokupne politike, već samo metoda koje su proglašene staljinističkim i prebacivanja odgovornosti između različitih razina vlasti. Nakon podnošenja izvještaja komisije došlo je do promjene u odnosu prema optantima, pritisak je popustio, iako je i dalje bilo slučajeva represije. Knjiga završava zaključcima, „Conclusioni“ (387-396), te opsežnim popisom izvora i literature, „Bibliografia“ (399-422), kojima se autorica koristila.

Knjiga *Il "potere popolare" in Istria 1945-1953* među ključnim je radovima o suvremenoj povijesti Istre, posebno njezina poslijeratnoga razdoblja,

koje je obilježeno velikim iseljavanjem stanovništva, čije se posljedice još uvijek osjećaju. Egzodus je prije svega rezultat nepoznavanja i nerazumijevanja kompleksne i specifične istarske stvarnosti, teških ekonomskih uvjeta zbog neriješenih graničnih pitanja, ali i potkapacitiranosti novih „upravljača“. Kako je Raoul Pupo istaknuo u uvodu, mnogi problemi su se rješavali „partizanski“, odnosno po načelu „ako nije s nama, onda je protiv nas“, što ima smisla u ratnim uvjetima, ali nikako nije primjenjivo u mirnodopskom upravljanju. Upravo se ta metoda rada iščitava kroz cijelu knjigu: dok se u početku „uvjeralo“ kroz propagandu, kasnije se krenulo na jedini preostali način – silom, što je, naravno, izazvalo kontraefekt. Egzodus nije samo posljedica nesposobnosti nove vlasti, nego i njezina revolucionarnoga djelovanja, od nacionalizacije i osnivanja zadruga do potpunoga loma s prijašnjim sustavom, bilo u kulturnom, političkom ili administrativnom smislu. Vrijednost ove knjige je upravo u tome da detaljno rekonstruira cijeli taj proces izgradnje novoga sustava na svim poljima te se radi o nezaobilaznom djelu za proučavanje istarskoga poslijeratnog razdoblja. Istraživanje toga vremena je tek počelo, knjiga govori generalno o Istri (pa čak ni o cijeloj Istri), i nadam se da će otvoriti put sličnim istraživanjima njezinih pojedinih dijelova jer je svaki dio Istre specifičan zbog svojih socio-ekonomskih, političkih, demografskih i povijesnih karakteristika.

Bojan Horvat

Blaženi Francesco Bonifacio: svećenik i mučenik, priredio Ilija Jakovljević, Pazin: Josip Turčinović, 2016., 95 str.

Knjiga nevelika opsega o Francescu Bonifaciu, svećeniku Tršćanske i Koparske biskupije, proglašenim godine 2008. blaženikom Katoličke crkve, nastoji „lik i djelo“ toga „službenika Svetog“ približiti hrvatskim čitateljima. Naime, o Bonifaciu već postoji nekoliko knjiga na talijanskom jeziku. Kao priređivač knjige potpisuje se Ilija Jakovljević, župnik u Fažani, magistar kanonskoga prava, biskupijski povjerenik za popis žrtava Drugoga svjetskog rata i poraća, stručnoj javnosti poznat kao priređivač zanimljivih teološko-povijesnih knjiga iz novije i suvremene istarske prošlosti. Jakovljević je i autor „Predgovora“ (7-8) na početku publikacije.